

essence of pedagogical assistance to didactic adaptation is to help students to adapt to the conditions of the didactic environment and, at the same time, to create favorable conditions for such adaptation. The difficulties of didactic adaptation faced by future educators at the initial stage of studying at a high school are highlighted. The possibilities of the “Introduction to the specialty” course on the pedagogical assistance to the didactic adaptation of first year students - future teachers of pre-school establishments are considered. It makes it possible to improve the orientation of students in the didactic situation of the institution of higher education, to familiarize with the values of education and future professional activities, to increase motivation in relation to training and vocational training. Adaptation possibilities of this course can be greatly enhanced by the use of adequate methodological tools and orientation on subject-subject interaction with students, which depends on the level of teacher's teaching skills, in particular - on his didactic competence.

Key words: adaptation, didactic adaptation, didactic environment, pedagogical assistance of didactic adaptation, future educators, institution of higher education, introduction to specialty.

Стаття надійшла до редакції 08.02.2018

С. О. Довбня

ПРОГРАМОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: КОНТЕНТ-АНАЛІЗ

Анотація. Контент-аналіз програмово-методичного забезпечення дозволив виявити особливості реалізації завдань правового виховання в контексті сучасної парадигми дошкільної освіти. Представлено змістовну характеристику поняття «правове виховання дітей дошкільного віку». Визначено особливості актуалізації правового виховання дітей дошкільного віку у парадигмі сучасної дошкільної освіти. Проаналізовано особливості реалізації засад правового виховання в контексті реалізації підходів та в змісті дошкільної освіти.

Ключові слова: правове виховання, програмово-методичне забезпечення, діти дошкільного віку, дошкільна освіта.

Постановка проблеми. Актуальність правового виховання в сучасному українському суспільстві значною мірою зумовлена потребою державотворчих процесів на засадах гуманізму, демократії, соціальної справедливості. Як відомо, активну в правовому аспекті особистість потрібно формувати з раннього дитинства. Зважаючи на це, перед педагогами постають завдання розширення правових знань дитини, формування в неї відповідальності перед суспільством і державою, виховання її в дусі безумовного дотримання норм і права моралі.

Основні напрями правового виховання дітей дошкільного віку задекларовано в загальнодержавних нормативних документах, зокрема: Законах України «Про освіту» (2017) і «Про дошкільну освіту (2017), Базовому компоненті дошкільної освіти (2012).

Зміст сучасної дошкільної освіти підпорядкований змінам у програмово-методичному забезпеченні, створеному на основі наукових і методичних напрацювань провідних учених минулого й сучасності, що дозволяє здійснити його змістовний аналіз, а також виявити як позитивні, так і негативні моменти, осмислення яких сприяє удосконаленню сучасної теорії і практики дошкільної освіти, зокрема й правового виховання дітей дошкільного віку.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. У психолого-педагогічній науці різноманітні аспекти проблеми правового виховання обґрунтовувалися в дослідженнях П. Груздева, Г. Давидова, О. Здравомислова, І. Кона, Г. Маркова та ін. У наукових доробках Т. Барило, В. Бермана, Г. Маньковського, О. Нікітіна, В. Обухова, В. Оксамитного, М. Подберезького, Л. Твердохліб, Н. Ткачової, Я. Шевченко окреслено зміст і методичний супровід правового виховання учнів середніх та старших класів загальноосвітньої школи.

У працях В. Ашикова, Н. Виноградової, С. Козлової, Е. Руслової, О. Рилєєвої вперше визначено зміст освітньо-виховної роботи з правового виховання дітей дошкільного віку.

С. Козлова відзначає, що в дошкільника необхідно сформувати уявлення про самого себе, свої права та обов'язки. При цьому необхідно не лише давати знання, а й формувати оціночне ставлення до соціальних явищ, фактів, подій, учити застосовувати отримані знання в різноманітних формах власної діяльності [5].

Л. Пименова одним із завдань патріотичного виховання визначає ознайомлення дітей із правами та обов'язками, оскільки до семи років вони вже можуть оцінювати вчинки оточуючих, проявляють толерантність до представників інших національностей, що реалізується в різних видах творчої комунікативної діяльності [5].

С. Федотова визначила педагогічні умови формування в дітей старшого дошкільного віку уявлень про права людини.

Опрацювання результатів дослідження Т. Поніманської переконує, що правовий захист дітей розглядається з позиції їх гуманістичної взаємодії з дорослими й однолітками [7].

Істотний інтерес для нашого дослідження становить праця Т. Доронової, в якій особлива увага звертається на ознайомлення співробітників закладів дошкільної освіти з основними документами щодо прав дитини, а також профілактичній, діагностичній і корекційній роботі як із дітьми, так і їх батьками.

Аналіз досліджень дає можливість констатувати, що правове виховання старших дошкільнят – досить складний процес, адже він

включає не лише надання дітям знань, а й формування їх емоційно-оціночного ставлення до соціальних фактів і подій, застосування цих знань на практиці.

Теоретичні засади дослідження програмово-методичного забезпечення правового виховання дітей дошкільного віку у вітчизняній науці представлено у працях багатьох дослідників, як-от: концептуальні положення методології сучасної педагогіки (І. Бех, Л. Ваховський, В. Кремень, С. Максименко, В. Огнев'юк, О. Савченко та ін.); загальнопедагогічні підходи до організації наукових досліджень у дошкільній освіті (Г. Беленька, А. Богуш, О. Кононко, Т. Поніманська та ін.); історіографічний аспект програмово-методичного забезпечення освіти України (Л. Артемова, Л. Березівська, О. Сухомлинська, Т. Степанова, І. Улюкаєва та ін.).

Аналіз наукового фонду з означеної проблеми засвідчив, що програмово-методичне забезпечення правового виховання дітей дошкільного віку в Україні комплексно й системно не вивчалось. Крім того, розвиток програмово-методичного забезпечення правового виховання дітей дошкільного віку не був предметом окремого наукового дослідження.

На підставі вивчення наукової літератури з досліджуваної проблеми та педагогічної практики дошкільної освіти виокремлено низку суперечностей між:

- соціальним замовленням щодо оновлення змісту дошкільної освіти та недостатнім вивченням його реалізації у правовому вихованні дітей;

- зростаючими вимогами до розробки методичного супроводу правового виховання відповідно до стандартів дошкільної освіти та його практичним упровадженням;

- наявним програмово-методичним забезпеченням правового виховання дітей дошкільного віку та відсутністю його об'єктивної оцінки.

Означені суперечності зумовили вибір теми дослідження.

Мета статті полягає в змістовному аналізі програмово-методичного забезпечення правового виховання дітей дошкільного віку та виявленні позитивних моментів, осмислення яких сприяє неабияким змінам сучасної теорії і практики дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні вимоги до змісту програмово-методичного забезпечення, що реалізуються в закладах дошкільної освіти, орієнтують педагогів на правове виховання дітей дошкільного віку, пропонуючи знайомити дітей із міжнародними правовими документами, що регулюють стосунки між людьми.

Правове виховання дітей дошкільного віку – цілеспрямований і систематичний процес впливу на свідомість та поведінку дитини з метою формування у неї правової вихованості, тобто комплексної якості особистості, що характеризується сформованістю в дошкільнят глибоких та стійких правових знань і переконань, емоційно позитивного відношення

до них, відповідної правової поведінки, що включає формування трьох компонентів: інформаційно-пізнавального (наявність морально-правових суджень); емоційно-оцінного (позитивне ставлення до прав і обов'язків, здатність адекватно оцінювати відповідні дії і вчинки оточуючих); поведінково-діяльнісного (реалізація моделей морально-правової поведінки в соціумі, єдність і взаємозалежність яких реалізується в особовому новоутворенні –правовій вихованості) [6].

Проблема прав дитини, турбота про її життя, розвиток, освіту та виховання на сьогодні має надзвичайно вагоме значення. Свідченням цьому є прийняття міжнародним співтовариством документів, де проголошено пріоритетність прав дітей у суспільстві, а саме: Декларація прав дитини (1959), Конвенція ООН про права дитини (1989), Всесвітня декларація про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей (1990).

Декларація прав дитини – перший міжнародний документ, де увага батьків, а також різноманітних організацій, органів місцевої влади і національних урядів привертається до визнання і дотримання прав дітей на основі законодавчих та інших заходів. Основний напрям Декларації – людство зобов'язане давати дитині краще, що воно має [4]. У документі проголошуються права дітей: на ім'я, громадянство, любов, розуміння, матеріальне забезпечення, соціальний захист, надання можливості отримувати освіту, розвиватися фізично, розумово, морально і духовно в умовах свободи та гідності [4].

У Конвенції ООН про права дитини дитина розглядається не лише як об'єкт, який вимагає спеціального захисту, а й суб'єкт права, з притаманними йому правами. Означений документ закликає дорослих дотримуватися у взаєминах із дітьми морально-правових норм, в основу яких покладено гуманізм, демократизм, повагу, дбайливе ставлення до особистості дитини, її думки, поглядів. Крім того, Конвенція передбачає необхідність формування в підростаючого покоління усвідомленого розуміння законів і прав інших людей, шанобливого ставлення до них.

Положення Конвенції зводяться до чотирьох основних вимог, спрямованих на дотримання прав дітей: виживання, розвиток, захист і забезпечення активної участі в житті суспільства. Основна ідея Конвенції – єдність прав і обов'язків. У Конвенції зауважується, що права дитини нерозривно пов'язані з правами та обов'язками батьків, а також інших осіб, які несуть відповідальність за їх життя, розвиток і захист, дає їм право на прийняття рішень [4].

Усе вище викладене дозволяє констатувати, що підготовка дитини до оволодіння правовою культурою та реалізація нею своїх прав – надважливе завдання всіх соціальних інститутів виховання, а саме: сім'ї, закладів дошкільної освіти, громадських організацій та ін. Найважливішою умовою забезпечення реальних прав дітей є створення державою належної нормативно-правової бази, побудова системи виховання відповідно до

основних міжнародних норм, чинного українського законодавства з метою впровадження означених завдань.

Таким чином, постановка проблеми прав та свобод дитини, бажання знайти всі можливі шляхи вирішення проблеми окреслюють необхідність контент-аналізу програмово-методичного забезпечення правового виховання дітей дошкільного віку.

Базовий компонент дошкільної освіти (2012) як державний стандарт діяльності першої освітньої ланки в Україні декларує спрямованість уваги педагога на організацію життєдіяльності дітей з урахуванням завдань, висвітлених в освітніх змістових лініях представленого документа, включених до інваріантної та варіативної складових, що дає змогу забезпечити належний рівень соціально-особистісного розвитку дошкільників.

У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначається, що дитина дошкільного віку повинна «орієнтуватися у своїх основних правах і обов'язках, усвідомлювати їх значення та відмінності», адже саме це «характеризує дошкільну зрілість дитини» [1]. У Державному стандарті дошкільної освіти також звертається увага на необхідності привчати дітей дотримуватися правил і норм поведінки, формувати в них особистісні якості, що є основою правової компетентності дітей дошкільного віку.

У контексті реалізації вимог Базового компонента дошкільної освіти були створені та оновлені комплексні додаткові програми всеукраїнського рівня, зокрема: «Дитина в дошкільні роки», «Дитина», «Впевнений старт», «Соняшник», «Українське дошкілля» та ін.

Так, у комплексній освітній програмі «Дитина в дошкільні роки» змістове наповнення програми диференційовано за роками життя дитини та розподілено на інваріантну (обов'язкову) та варіативну (додаткову) частини, що дає змогу уникнути фізичних та психічних перевантажень дітей, орієнтує дошкільні заклади та сім'ї на Державний освітній стандарт визначає обсяги виходу за його межі з урахуванням інтересів, бажань, нахилів дітей, запиту батьків і конкретних умов діяльності закладів дошкільної освіти, інших соціальних інституцій, які надаватимуть освітні послуги. Зміст означеної програми систематизовано за чотирма розділами.

У розділі «Соціалізація» визначено основні компетентності дошкільника, а саме: вміння орієнтуватися у правилах поведінки, стримувати себе, заявляти про свої потреби та захищати себе в прийнятній формі. Ідея залучення дитини до соціальних стосунків пронизує й інші розділи цієї програми, наприклад, розділ «Ігрова діяльність», де йдеться про те, що в грі діти збагачують способи взаємодії з партнерами по спільній діяльності, вчаться підкорятися загальним правилам, будувати взаємини в колективі тощо. У розділі «Основи безпеки життєдіяльності» наголошується на необхідності ознайомлення дітей із загальними правилами безпечної поведінки вдома, на вулиці, з чужими людьми, у небезпечних ситуаціях.

Таким чином, зміст програми спрямований на активну соціалізацію, залучення дошкільника в соціальні відносини, становлення його як активного члена суспільства. Автори програми надають неабиякого значення ознайомленню дошкільників із моральними нормами та правилами поведінки, наприклад, ознайомленню дітей дошкільного віку з правами, свободами, обов'язками як змістовим його наповненням, що складає основу їх правового виховання.

У програмі «Українське дошкілля» ключове місце відведено розділу «Соціально-моральний розвиток», що складається із двох підрозділів – «Формування основ моральних якостей» та «Основи правової культури». В їх основі – виховання в дітей таких особистісних якостей, як організованість, дисциплінованість, чемність; розуміння дітьми своїх прав, свобод та обов'язків, свідоме та відповідальне ставлення до них; формування досвіду усвідомлених суспільних дій та правомірної поведінки. Укладачами окреслено десять основних прав відповідно до Конвенції ООН про права дитини, з якими педагоги мають ознайомити маленьких громадян. Програма орієнтує педагогів на виховання дитини, обізнаної з її місцем у системі людських відносин, здатної до самооцінки та довільної регуляції власної поведінки в різних життєвих ситуаціях; дитини, що орієнтується у своїх основних правах та обов'язках, усвідомлює їх значення та відмінності.

У зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу» від 06.07.2010 р. № 2442–VI, розробленням Державної цільової програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року, постала проблема надання обов'язкової дошкільної освіти всім дітям, які досягли п'ятирічного віку. Для її розв'язання передбачалося впровадження різних форм охоплення дітей дошкільною освітою, зокрема через організацію груп повного або короткотривалого перебування в закладах дошкільної освіти різних типів і форм власності, з різним режимом роботи, зокрема і сезонним, а також груп підготовки до школи при загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладах, соціально-педагогічного патронату тощо. Вказується також, що, враховуючи різну періодичність, тривалість охоплення дітей організованими освітніми впливами в умовах тієї чи іншої форми здобуття дошкільної освіти, необхідно диференціювати обсяги розвивальних, виховних, навчальних завдань освітньої роботи з дітьми старшого дошкільного віку.

У комплексній програмі розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту» втілено вимоги щодо рівня розвиненості, вихованості, навченості означеної категорії дітей, які визначаються на основі Базового компонента дошкільної освіти України [1]. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» відображає запити практиків та,

враховуючи кращі на сьогодні теоретичні й методичні рекомендації, пропонує орієнтири змістового наповнення освітньої роботи з дітьми, спрямовує педагогів і батьків на особистісний розвиток дітей за основними напрямками, робить окремий акцент на ігровій діяльності – провідному виді діяльності для всього дошкільного дитинства, незамінному засобі розвитку дітей. Саме таким підходом зумовлена структура програми. Основний програмовий зміст упорядковано за розділами: «Фізичний розвиток», «Пізнавальний розвиток», «Мовленнєвий розвиток», «Художньо-естетичний розвиток», «Ігрова діяльність». У кожному розділі окреслено ключові освітні завдання, надаються поради батькам стосовно виховання сучасного громадянина, базові якості якого дозволять йому легко взаємодіяти з іншими людьми, отримати навички соціально-визнаної поведінки, стати життєво компетентною особистістю.

Вищеозначена Програма також орієнтує педагогів на ознайомлення дітей з їх правами, нормами та правилами міжособистісних взаємин, дотримання поведінкових, морально-етичних норм, елементарних норм самозбереження тощо.

У програмі «Соняшник» передбачено окремий розділ «Правове виховання». Автори наголошують на важливості розуміння сучасною дитиною її власних потреб, прав і обов'язків. У програмі завдання та зміст правового виховання дітей старшого дошкільного віку представлено досить широко, що вирізняє цей документ серед інших.

У 2016 р. побачила світ освітня програма для дітей від 2 до 7 років «Дитина», спрямована на навчання та виховання дітей дошкільного віку. Особливу увагу у ній варто приділити аналізу розділу «Дитина у довкіллі», де докладно розкрито зміст входження дитини-дошкільника в соціум. Особливе значення приділяється формуванню в дітей культури міжособистісних взаємин, розширенню етичних уявлень, оволодінню правилами поведінки в дитячому садку, сім'ї, на вулиці, в транспорті тощо [3].

Саме на початку ХХІ ст. спостерігається посилена увага до проблем правового виховання дітей дошкільного віку. Науковий пошук обумовив розробку спеціальних програм із правового виховання. Програма і методичні рекомендації з правового виховання дітей дошкільного віку «Я – маленька людина» розроблена на основі засвоєння освітніх ліній Базового компонента дошкільної освіти. Вперше з урахуванням кожної освітньої лінії укладачами підібрано законодавче забезпечення (розробники спиралися як на міжнародний законодавчий документ – Конвенцію ООН про права дитини, так і на Закони України – «Про охорону дитинства», Конституцію України) та визначено тематику основних освітньо-виховних заходів із кожної теми. Автори програми звертають увагу на необхідність проведення виховної роботи у цьому напрямі, починаючи від молодшого дошкільного віку. У програмі

представлено детальний план заходів, при цьому форми і методи роботи вихователі повинні добирати самостійно.

У навчально-методичному посібнику «Правова абетка для старших дошкільників» (автори В.Дубровський та О.Червинська) вміщено програму, головна мета якої, на думку авторів, – сприяння формуванню гуманної та законслухняної особистості на основі засвоєння нею своїх прав і свобод, поваги до прав і свобод інших людей, а також відповідального ставлення до виконання своїх обов'язків. У посібнику також наявні конспекти занять та наочні матеріали.

Ще однією програмою з правового виховання є «Адаптована програма з правового виховання», яка містить у собі навчально-тематичний план та методичні рекомендації. Навчально-тематичний план складається із 9-ти розділів (помісячно), кожен з яких містить форми роботи з визначеної теми: заняття, екскурсії, тематичні свята та розваги, організацію виставок, образотворчої та дослідницької діяльності. У методичних рекомендаціях запропоновано конспекти занять, розваги, матеріали та обладнання, необхідні для проведення роботи за адаптованою програмою з правового виховання.

Кожна із запропонованих програм по-різному відображає бачення авторів на стан проблеми з правового виховання дітей дошкільного віку, однак у всіх за основу взято зміст положення Конвенції ООН про права дитини. Саме у зв'язку з цим, це на нашу думку, не розкритими залишаються питання формування правової свідомості, правомірної поведінки, правової компетентності дітей дошкільного віку.

Упровадження програмово-методичного забезпечення правового виховання дітей дошкільного віку в сучасний освітній процес закладів дошкільної освіти відображено у фахових виданнях «Дошкільне виховання», «Дитячий садок», «Бібліотечка вихователя дитячого садка», «Палітра педагога».

Із метою реалізації основних завдань та змісту правового виховання практичні працівники свій досвід у фаховій періодиці представляють, головним чином, у вигляді конспектів занять, більшість із яких присвячені положенням Конвенції про права дитини.

Незважаючи на актуальність у сучасних умовах правового виховання підростаючого покоління, необхідно констатувати, що програмово-методичне забезпечення цього напрямку в дітей дошкільного віку знаходиться на достатньому рівні.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Вивчення й аналіз сучасних програм у контексті Базового компонента дошкільної освіти дають можливість виокремити у програмотворчому просторі загальні умови розвитку змісту правового виховання дітей дошкільного віку, як-от:

- особистість дитини – ключова фігура в освітньому процесі;
- відповідність змісту правового виховання особливостям дітей та специфіці розвитку в різні періоди дошкільного дитинства;

– визнання правового виховання (знання дітей про свої права і обов'язки, оцінка своєї поведінки, а також оточуючих з точки зору норм права, оперування правовими знаннями у власній діяльності, реалізація правової поведінки в різних видах діяльності, повнота знань і потреба в отриманні нових знань, уміння адекватно оцінити свої і чужі вчинки з точки зору норм права, вміння оперувати знаннями щодо реалізації власної правової поведінки, сформованість якостей самоконтролю, самооцінка результатів діяльності, уміння дотримуватися заборон і виконувати обов'язки) як базової основи, що впливає на розвиток ключових компетенцій дитини дошкільного віку;

– модернізація змісту правового виховання як інноваційний шлях у забезпеченні ігрової діяльності освітнього процесу в закладах дошкільної освіти.

Таким чином, перспективами подальших наших наукових пошуків є обґрунтування педагогічних умов правового виховання дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Базовий компонент дошкільної освіти : [наук. кер. А. М. Богуш ; авт. кол.: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л. та ін.]. – Київ : [б. в.], 2012. – 26 с.
2. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте. – М.: Просвещение, 1968. – С. 206-210.
3. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк ; авт. кол.: Г.В. Беленька, О. Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білоskalенко [та ін.] ; наук. ред.: Г. В. Беленька, М. А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. – 304 с.
4. Дитинство в Україні: права, гарантії, захист: зб. док. – К.: АТ видав. «Столиця», 1998. – 245 с.
5. Козлова С. А. Нравственное воспитание дошкольников в процессе ознакомления с окружающим миром. – М., 1988.
6. Ніколаєнко В. М. Правове виховання в ДНЗ. 3-6 роки. – Х. : Вид. група «Онова», 2010. – 206, [2] с. : іл. – (Серія «ДНЗ. Вихователю»).
7. Поніманська Т. І. Моральне виховання дошкільників: Навчальний посібник. — К.: Вища шк., 1993. – 111 с.
8. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільля» / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. – Тернопіль: Мандрівець, 2012. – 264 с.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED:

1. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity [The Basic Component of Preschool Education] [nauk. ker. A. M. Bohush ; avt. kol.: Bohush A. M., Bieliienka H. V., Bohinich O. L. ta in.]. – Kyiv, 2012. (in Ukrainian).
2. Bozhovich L. I. Lichnost i jelo formirovanije v detskom vozraste [Individual and His Generation in Childhood]. – M.: Prosveschenije, 1968. – S. 206-210 (in Russian).
3. Dytyna: Osvitnia prohrama dlia ditei vid dvokh do semy rokiv [Personally Oriented Education: science-method. handbook] / nauk. ker. proektu V.O. Ohneviuk ; avt. kol.: H. V. Bieliienka, O. L. Bohinich, N. I. Bohdanets-Biloskalenko [ta in.]; nauk. red.: H. V. Bieliienka, M. A. Mashovets ; Min. osv. i nauky Ukrainy, Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka. – 2016. (in Ukrainian).
4. Ditinstvo v Ukrayini: prava, garantiyi, zahist: zb. Dok [Childhood in Ukraine: Rights, Quarantee, Protection: collection of documents]. – K.: AT vidav. “Stolitsya”, 1998. – 245 s.(in Ukrainian)
5. Kozlova S. A. Nravstvennoje vospitanije doshkolnikov v processe oznakomlenija s okruzhayuschim mirom [The Moral Education of the Preschoolers in the Process of Firsthand View of World]. – M., 1988.(in Russian)
6. Nikolaenko V. M. Pravove vihovannia v DNZ. 3-6 roky [The Legal Education in Preschool Educational Establishment (3-6 years old)]. – H. : Vid. grupa “Onova”, 2010. – 206, [2] s. : Il.. – (Seria “DNZ. Vihovatelyu”). (in Ukrainian)
7. Ponimanska T. I. Moralne vihovannya doshkilnikiv: Navchalniy posibnik [The Moral Education of the Preschoolers : te[t-book]. — K.: Vyscha shk., 1993. – 111 s.(in Ukrainian)
8. Prohrama rozvytku dytyny doshkilnoho viku “Ukrainske doshkillia” [Personally Oriented Education: science-method. Textbook] O. I. Bilan, L. M. Vozna, O. L. Maksymenko ta in. — Ternopil: Mandrivets, 2012. [in Ukrainian].

Аннотация. Контент-анализ программно-методического обеспечения позволил выявить особенности реализации задач правового воспитания в контексте современной парадигмы дошкольного образования. Автором представлена содержательная характеристика понятия «правовое воспитание детей дошкольного возраста». В статье определены особенности актуализации правового воспитания детей дошкольного возраста в парадигме современного дошкольного образования, проанализированы особенности реализации принципов правового воспитания в контексте реализации подходов и в содержании дошкольного образования.

Ключевые слова: правовое воспитание, программно-методическое обеспечение, дети дошкольного возраста, дошкольное образование.

Abstract. Content analysis of software and methodological support allowed to reveal the peculiarities of the realization of the tasks of legal education in the context of the modern paradigm of preschool education. The author presents a meaningful description of the concept of “Legal education of children of preschool age”. The article outlines the peculiarities of actualization of legal upbringing of preschool children in the paradigm of modern preschool education, features of implementation of the principles of legal education in the context of implementation of approaches and in the content of preschool education are analyzed.

The results of the submitted analytical research have shown that legal education of preschool children at the present stage of development of preschool education is characterized by complexity in approaches to its definition, actualization of its implementation in the conditions of intensive social transformations and individualization of educational process of preschool institutions. The paradigm of modern preschool education in Ukraine, characterized by personally oriented, active, axiological and pragmatic approaches, determines the legal education of children of preschool age as one of the important aspects of preparing children for real life, for the positive interaction of children with adults and peers, and the coexistence of children in society.

Key words: legal education, program and methodical providing, preschool education.

Стаття надійшла до редакції 27.02.2018

Т. Л. Єськова

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО КЕРІВНИЦТВА ХУДОЖНЬОЮ ПРАЦЕЮ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. Стаття присвячена питанням підготовки майбутніх педагогів до керівництва художньою працею дітей дошкільного віку в закладах дошкільної освіти. Проаналізовано наукові дослідження з проблеми формування професійної компетентності майбутніх вихователів. Розкрито особливості професійної підготовки студентів до керівництва художньою працею дітей дошкільного віку. Запропоновано використання сучасних педагогічних технологій з метою активізації діяльності студентів у процесі вивчення курсу «Художня праця та основи дизайну»: навчально-ділові ігри, майстер-класи, міні-проекти, евристичні прийоми навчання тощо.

Ключові слова: художня праця, підготовка фахівців, компетентність, сучасні педагогічні технології, майстер-клас, лепбук.

Постановка проблеми. В умовах євроінтеграції та входження України у світовий освітній та економічний простір проблема підвищення